

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за заемане академичната длъжност „професор” по професионално направление 4.4. Науки за земята /физическа география и ландшафтознание – природна география, ландшафтна екология, глобална екология/, обявен с решение на Академическия съвет на СУ „Св. Кл. Охридски” от 18.06.2014 г. (Протокол №12), публикуван в ДВ бр. 55/04.07.2014 г.

от доц. д-р Александър Тодоров Сарафов,
Ръководител на катедра „Ландшафтознание и опазване на природната среда” в Софийски университет „Св. Кл. Охридски”, председател на научното жури, определено със Заповед № РД 38-461/15.09.2014 г. на Ректора на Софийски университет „Св. Кл. Охридски”

с единствен кандидат **доц. д-р КАМЕН НАМ**, преподавател в катедра „Ландшафтознание и опазване на природната среда” в Софийски университет „Св. Кл. Охридски”

При изготвянето на настоящата рецензия са взети предвид общите изисквания в чл. 29 от Закон за развитието на академичния състав в Република България, чл. 60 от Правилник за прилагане на закона за развитието на академичния състав в Република България, чл. 114 от Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”, допълнителните показатели и изисквания в следващите членове 29б, 61, 116 и препоръчителните критерии за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Геолого-географски факултет.

1. Основания за реализирането на процедурата са предложението на катедра „Ландшафтознание и опазване на природната среда” (Протокол №11/28.04. 2014 г. и решението на Факултетния съвет от 29.04.2014 г. с Протокол № 4. Спазени са всички процедури по обявяването и провеждането на **конкурса**. Подадените документи са в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ според Комисия и с мое участие, назначена със Заповед РД 38-438/08.08. 2014 г., допуснала доц. д-р Нам до участие в конкурса за професор на 12.09. 2014 г.

2. **Кандидатът** е щатен преподавател в катедра „ЛОПС” от 01.02. 1991 г. и доцент по научна специалност 01.08.01 Физическа география и ландшафтознание от 07.02. 2005 година. Преди постъпването в катедрата е бил докторант, работник и учител по география. Дипломата за висше образование от 1983 г. признава квалификация географ, ландшафтовед с опазване на природната среда, учител по география и II спец.: История. Доц. Нам е с утвърдена от ВАК през 1992 г., образователна и научна степен доктор (по география), присъдена от Ленинградския университет. Дисертационната разработка на д-р Нам „Сравнительный анализ антропогенных изменений ландшафтов на территории Северо-Западной Болгарии” е в непосредствена връзка с издадения по-късно учебник и монография „Геоэкология и сигурност” в научната специалност, по която е обявен конкурса за професор. Пет години след хабилитирането разширява професионалната си квалификация в катедра „Международни отношения и политика” на Университета за национално и световно стопанство като и до момента е хоноруван преподавател. В годините 2009 – 2010 г. е заемал длъжността Директор на магистратура „Мениджмънт на гражданската сигурност” в Нов български университет. Притежава и изследователски опит като участник/ръководител в проекти на Университетския фонд „Научни изследвания” и по поръчки на МИНПРОЕКТ–ЕАД за територията на Източномаришкия въглищен басейн. Лицензът, издаден от

Министерството на околната среда и водите за експерт по ОВОС дава възможност на доц. Нам да разработва експертни становища и ландшафтно-екологични експертизи.

Участва в конкурса с предложени за рецензиране университетски учебник, две монографии, шест статии, осем доклади и класифицирани от кандидата научно съобщение, три методически разработки и четири научно-популярни публикации, които не повтарят в общия списък представените за придобиване на образователната и научна степен „доктор” и за заемане на академичната длъжност „доцент”. В учебника и едната монография, издадени от Фондация „Национална и международна сигурност” научните рецензенти са посочени. Два от представените научни труда са публикувани, а трети е приет за печат в Годишник на Софийски университет, кн. 2 география. Четвърти е публикуван в списание за дипломация, политика и икономика, а други са неразделна част от сборници с доклади на специализирани научни форуми, организирани от Геолого-географски факултет, Лесотехнически университет, Военна академия и фондации. Според кандидата разработките са с общ обем 1414 страници по БДС (1800 уд.). За съвместните четири публикации, в две от които е първи автор, са приложени разделителни протоколи, от които е видно, че авторите са оценили равностойно дяловото си участие. В български издания са публикувани две статии на английски език.

В заключение, кандидатът доц. д-р Камен Нам отговаря на общите изисквания за заемане на академичната длъжност „професор” в Софийски университет.

3. Оценката по **допълнителните изисквания за учебна дейност** се позиционира върху непрекъснатия двайсет и три годишен преподавателски, основен за кандидата, стаж. От 1991 година постоянно нарастващата негова ангажираност с учебния процес е в синхрон с последователното израстване от асистент през старши и главен асистент в

академичната кариера. Преподавателската дейност обвързва с професионалните изследователски интереси.

В Геолого-географски факултет води два задължителни курса (Ландшафтна екология, Природна география на България) в бакалавърските програми на специалностите „География”, „География и биология”, „История и география” и избираемия „Природни катастрофи и рискове”. В магистърската програма „Физическа география и ландшафтна екология” курсовете са също два: „Геоекологичен мониторинг и природозащитно законодателство” (задължителен) и „Екомениджмънт” (избираем). Учебните програми на последните три са създадени от доц. Нам, приети са от Факултетния съвет, Учебната комисия, неразделна част са от акредитацията на структурните звена в Софийския университет, извършена от НАОА към Министерски съвет и затова не приемам да рецензирам, а вземам предвид в крайната оценка заради професионалния ангажимент на университетския преподавател, цитирам „подготовка на лекционни курсове”.

Във Факултета по начална и предучилищна педагогика от миналата учебна година преподава задължителната дисциплина „Екология” в бакалавърска програма „Начална училищна педагогика и чужд език”. Средната аудиторната заетост от 591.5 часа през последните три години е двойно по-голяма от приетия от Общото събрание на Софийски университет, норматив. Темите в учебните програми на осигурените с автори два академични учебници, дисциплини, са изцяло в професионалното направление на заявения конкурс.

Преките ми впечатления от преподавателската работа на доц. Камен Нам извеждат професионалните умения в провеждането на групов и индивидуален тип на обучение. Актуализира съдържателната част и методите за преподаване на лекционния материал. Ръководил е седем дипломанта в катедра „Ландшафтознание и опазване на природната среда”

Организира и осигурява занимания и в извънаудиторна среда по време на учебните практики и екскурзии с учебно-опознавателна цел.

Във Факултет „Международна политика и политика” на Университета за национално и световно стопанство е хоноруван преподавател към катедра „Международни отношения”. Ръководител е бил на трима дипломанти и научен консултант на двама докторанти на самостоятелна подготовка към Катедрата. Съгласно надлежно приложен документ, подписан от Декан проф. д-р А. Василева, срока за защитата на трета докторантка е май 2015 г. Ангажиментите му включват водене на лекции по задължителните дисциплини „Новите заплахи за сигурността” с хорариум 40 часа лекции, „Регионална сигурност” с хорариум 60 часа лекции и избираемата „Поведение в екстремални ситуации” с хорариум 30 часа лекции. Принципно отново ще отклоня предложението на кандидата да рецензирам и тези програми с горепосочените аргументи, а и самите учебни програми не са депозирани и за последно смятам, че създаването им е задължение от длъжностната характеристика. Ориентацията му към изследване и преподаване на проблеми, политики и перспективи в сигурността разширяват компетенциите му и доказват, че доц. д-р Камен Нам е квалифициран преподавател с голям педагогически опит.

4. **Оценката по допълнителните изисквания за научноизследователската дейност** започвам с установената абсолютна еднаквост на изложението в:

- Доклад със заглавие „Екологична култура, екологична етика, екологично образование” (1-7 стр.), предложен за рецензиране под № 44 и това в предложението за рецензиране под № 30 учебник „Ландшафтна екология” Глава десета 9. Екологична култура, екологична етика, екологично образование (186-191 стр.). Различни са единствено обемите на страниците;

- Статията със заглавие „Биосфера, ноосфера, техносфера, антропосфера”, отпечатана 2012 г. (232 до 236 стр., край на първия абзац), предложена за рецензиране под № 34 и това в същия учебник Глава втора 5. Биосфера, ноосфера, техносфера, антропосфера. Съвременни схващания за човешкото развитие и отношението му към природата. (35-40 стр.). Различни са единствено обемите на страниците и заглавието;
- Продължението на статията след първото изречение на втория абзац от 236 до последната 239 стр. без финалните два абзаца и това в предложената за рецензиране под № 31 монография „Геоекология и сигурност” от 163 стр. до края на първия абзац на 165 стр.
- Доклад със заглавие „Геоекологични измерения на сигурността” (1-9 стр., изключая последния абзац и предхождащите го три изречения), предложен за рецензиране под № 45 и това в Глава втора 3. Геоекологични измерения на сигурността (от предпоследния абзац на 108 стр. до края на главата на 113 стр.) на същата монография. Различни са единствено обемите на страниците.
- Приетата за печат статия в том 107 на ГСУ, кн. 2 география „Цивилизационно развитие и антропогенизация – хронографски типове взаимодействия в пределите на ландшафтната сфера, предложена за рецензиране под № 35 и това на Глава първа, точка 3 пак там.
- Отпечатаната в брой 3, 2014 г. на списание „Международни отношения” статия, предложена за рецензиране под № 37 и това в същата глава на книгата, точка 1. Единствената разлика е цитата от Желязков и Трифонов в третия абзац на страница 11

Воден от своите наблюдения, избирам да не рецензирам трите статии и двата доклада.

Архивираността на разработките, предложени за рецензиране с номера от 48 до 50, в Агенцията по заетостта затрудняват коректното им оценяване. Общото между тях е създаването по договор, в който се възлага на доц. Нам да изработи механизъм, карти и механизъм за отчитане на картите за прилагане принципите за екологична ефективност от бенефициентите при реализиране на проектни предложения и отчитане на договори. От издължените 346 страници (според кандидата) по договора само 14 са представени. Едната е с дефиниции на 11 дейности и понятия, следват контролен талон, контролен въпросник и таблица с кодове на професии, генериращи отпадни продукти и вредни влияния за околната среда. Те не са ми достатъчни за да разбере основанията на Изпълнителния директор на Агенцията по заетостта, издал служебни бележки за създаване на три, квалифицирани, като национални методики. В невъзможност съм да проследя пътя на научното изследване и затова единствено резултатите не приемам за научно-методични разработки.

Същевременно респектиращи са професионалните демонстрации на институционално оценявана приносна дейност с практико-приложен характер от доц. д-р Нам и извън учебната среда. Извънаудиторната ангажираност включва и участията в пет научни конференции след хабилитацията и осем преди това, повечето с международно участие.

Приетите за рецензиране публикации на доц. Нам съответстват в различна степен на трите научни направления, посочени с тире след шифъра 01.08.01, с обяснимо частично застъпване на тези в части от тях и са в кореспонденция с изследвания на други науки.

Сред ландшафтно-екологичните изследвания (представените с поредни номера 30; 38; 39; 42 публикации за участие в конкурса) учебника „Ландшафтна екология” (2013) разглежда основни географски аксиоми и е насочен към прилагането и адаптирането им в съвременните ландшафтно-екологични изследвания. Разгледани са различни схващания за човешкото

развитие и отношението към природата. В теоретичната част се извеждат акценти в понятийния апарат, основни постижения на избрани личности в табличен вид, допълват се ландшафтологични идеи за мястото на антропогенното въздействие сред взаимодействията в ландшафтната сфера, представят се диагностични критерии за характеризирание и определяне в йерархичната структура на ландшафтите. Анализирани са възможностите на изследователски подходи и методи за изследване в ландшафтологията и е препоръчана последователност в изследванията, гарантираща максимална обективност на резултатите. Използвания от Нам в докторската дисертация диахроничен подход за изследване ландшафтното разнообразие с цел осъществяване на прогнозен тип моделиране, също е рекомендиран.

Сред разглежданите приложните аспекти на ландшафтната екология обосновани са същностните оценки за равнопоставеност между екологичен одит, ландшафтно-екологична експертиза и екологична инспекция като взаимообулавящи се дейности, както и параметрите на ландшафтно-екологичната експертиза при оценка екологичния риск и екологичните щети. Предлага се систематична структура за характеризирание, съпоставяне и анализ използването и опазването на природоресурсния потенциал на ландшафтите на основа разнообразни показатели, коефициенти за анализ, описание на процеси, методи за почистване и мероприятия за съхраняване.

Споменатото обяснимо застъпване на тези се илюстрира ясно с тази за прилагането на екологизация и в сферата на културата, етиката и образованието като логичен завършек на глава десета, в която на основа общоприети принципи от стратегии и харта за опазване на природата, обсъжда понятията екологична култура, екологична етика и екологично образование в контекста на устойчивото развитие.

Десетте глави, с тези, небалансирани като обем, завършват с еднаква структура, включваща наименования на семинарни занятия, двайсет въпроси и отговори, с идеи за конкретното провеждане на упражненията по учебната дисциплина, сред които тази за представяне на основните биоми на сушата в табличен вид по Асенов (2001) в обем от десет страници не е особено коректна. В частта приложения, заемащи една трета от съдържанието на учебника се включва терминологичен речник, допълнената от Нам бланка за ландшафтно картиране, неунифицирана в Катедрата за всички студенти, завършващи бакалавърска степен. Публикуваните конвенции, наредби от преди десет години (допълвани от законодателите неколккратно след това) не са коментирани и адаптирани към цялостното изложение, а съдържанието на задължителната учебна дисциплина е преди всичко теоретично. Необходима е отчетливо изразявана позиция на автора.

Конкретни резултати от ландшафтно-екологични изследвания са изведени и илюстрирани в статии с регионална насоченост (№38 – източните разклонения на рида Босна; №42 – Югоизточна България) и с номер 39 за спецификата на агроландшафтното разнообразие в условията на Българският преход към пазарно стопанство. Последната сравнява агроландшафтното разнообразие върху територията през различните периоди и достига до хипотезите за неефективната реституция, невъзможността за създаване на фамилен тип ферма, липса на целево субсидиране и ценова политика като причини за увеличаване пустеещите земи и намаляване площта на агроландшафтите. Своеобразната специфика на антропогенната дейност във времето и пространството в първата и намаляването ефекта от поройността от север към юг на реките, вливащи се в Черно море върху динамизирането на вещественния обмен между ландшафтите във втората статия, изясняват регионални проблеми и дообогатяват методично частта за диференциране и трансформиране в

ландшафтно-екологичните изследвания. Две от статиите са приети за публикуване преди хабилитирането на доц. Нам през 2005 година.

Публикации за участие в конкурса с поредни номера 53; 54; 55; 47 попадат ясно в първото заложено направление „Природна география“. В двуезичния илюстриран албум „Природата на България“ (2008) в характерен научно-популярен стил са представени увлекателно и в краткост многообразието на Земята на България (53) и Климатът на България (54). Подобна е и оценката, за публикацията (53) в сп. „Осем“, натоварена с тревога за ефекта от екокатастрофи при транспортиране на нефтопродукти. Научното съобщение (подкрепям авторвата самооценка) (№ 47 в списъка) съдържа природо-географска характеристика на Република Косово и информация за екологичната ситуация в районите на мини „Трепча“, проблемите около приватизацията на обогатителната фабрика и състоянието на хвостохранилището; за значителните обеми от прахови фракции на затворения от Европейския съюз Тец на въглища и за локалното замърсяване около циментовия завод и кариерите за суровина близо до границата с Македония.

Увлекателността на изказа в четвъртата научно-популярна статия (№ 56 в списъка) предпоставя провокиране на интерес сред любознателните читатели на сп. „Осем“ с въпроси, разсъждения, съмнения и логични констатации към различни хипотези за възникването и гибелта на разумните биологични многообразия във Вселената и насочва към излязлата в същата година книга (32), в която доц. Нам. е втори автор. Заедно с нея, публикации с поредни номера 33; 36; 40; 41; 43; 46 са с намерения да разглеждат ентропийна същност в антропогенизацията на ландшафтите и да разкриват компетенции на кандидата за професор в третото заявено конкурсно направление. В първата от тези публикувани статии (43) през 2008 г. се обсъждат теоретично космологични еволюционни сценарии, скокообразни цикли в еволюционната биология и

стъпаловидно развитие на цивилизацията и се предлага хипотезата, че еволюционното развитие и нарастването на хаоса в затворена система с голямо разнообразие от видове прогресиращо развива цивилизацията и води до кардиналните промени на околната среда.

В уводната студия на книгата (32), вероятно натоварена и с отговорностите на необявените рецензенти, се споменава и съм съгласен (трима са авторите), че е написана от двама астрономи и един еколог. Това може и да е оценка за географа, преподавател по ландшафтна екология – интердисциплинарната наука, възникнала на границата между екологията и географията. В книгата съчетаването на идеи от астрофизичната теория със закономерности от еволюционната биология водят до създаването хипотеза че осъществяването на сигнали с, цитирам: „разумни технологични цивилизации в нашата Галактика” е необратимо. В основата е на Принос 6 от теоретичните приноси според кандидата, но не е в конкретните научни направления на обявения конкурс.

Апробирането обхваща на въздействие на формулата от първа глава на (31), определяща нивото на сигурност в средата за обитание (среда за сигурност) в заеманата част от планетарното пространство, би увеличило съдържателна страна в Принос 2. Тази авторова теза е развита в дълбочина във втората глава, където заявявам, че избрания оптимален вариант за представяне на наличната информация в табличен вид поставя анализатора (читател) в затрудненост да осъществява сравнителен анализ на осъществяваната ландшафтна инвентаризация на пространството. Комбинаториката във взаимодействието между различно антропогенизираните ландшафти дава възможност за анализ на бинарните ландшафтни съседства и е апробиране на изследователски метод в ландшафтната екология. Не намирам препоръчвани от доц. Нам приноси основания в статия (33) със заглавие, предполагащо теоретичен анализ на „Геокология, конфликти, сигурност”, равностоеен на този, извършен в

учебника „Ландшафтна екология” на други понятия в точка 5 на глава 2 или в точка 2, глава 1 на (31). Едновременно с това оценявам положително разработката на тази тема в точка 3 на глава 2, където обвързва теорията за конфликта с възникване на азонални ландшафти в световен мащаб. Разгледаните пет хроногеографски етапи в процеса на антропогенизация обогатяват характеристиката на цивилизационни тенденции и са в основата на предложен Принос 8, формулиран по-обхватно, с претенция за съпричастност с теорията на риска на основа точка 4 от глава 2. Пак там е приносното, според автора, разглеждане на екокатастрофи със смесен характер като трета група, наред с природните и антропогенните екокатастрофи. В контекста на заложената идея в книгата разглеждането на протичащи природни явления е обяснимо, но е дискусивно акцентуването върху навлизането в класификационна схема, след като самия разглежда екокатастрофи с локална изява и приема, че природните явления притежават потенциала да протекат като екокатастрофи.

Три от публикациите на доц. Нам (36, 40, 41) разглеждат макроикономическите измерения на екологичния риск, екологичната сигурност и екологичния мениджмънт и както в повечето от публикациите не са подкрепени с конкретни собствени, чужди или статистически данни.

В резюме ще отбележа, че сред научните приноси изпъкват теоретичните приноси пред практико-приложните, които не са представени убедително. Защитените от тях в отделни части от монографията и в по-малка степен в учебника не решават значими научни проблеми. Неразбираемо за мен е номинирането на три от приносите чрез двойно позоваване – върху монографията и отделно на публикувани самостоятелно части от нея. Това е в основата на демотивацията ми да гласувам положително в процедурата за избор на професор.

Съществуват несъответствия с **препоръчителните критерии за** придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в

Геолого – географски факултет. В справката за цитирания, открити по традиционен метод и съхранен в собствен архив са посочени 40 броя, от които 26 са самоцитирания. Индексираните публикации в националната библиография на Република България са 16. Това показва, че научната продукция на кандидата е слабо позната и използвана от други изследователи.

5. В заключение въз основа цялостното изложение заключението е, че не препоръчвам на колегите от Научното жури да вземат положително решение по избора на доц. д-р Камен Нам за заемане на академичната длъжност „професор” по професионално направление направление 4.4. Науки за земята /физическа география и ландшафтознание – природна география, ландшафтна екология, глобална екология/ в СУ „Св. Климент Охридски”.

София, 14.11.2014 г.

Рецензент:

(доц. д-р Александър Сарафов)